

Güney Azerbaycan Hikâyelerinde Kadın Tipolojisi: Rukiye Kebiri 'İçimdeki Kız' Örneği

Women Typology in South Azerbaijan Stories: Rukiye Kebiri 'The Girl in Me' Example

Hatice Bengisu YAŞAR¹

1. Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrasya Araştırmaları, bengisuyasar830@gmail.com

Öz

Kadın, tarih boyunca toplumsal yapının en önemli unsurlarından biridir. Bu yönüyle toplumu şekillendiren en önemli yapı taşıdır. Kadın ve toplum karşılıklı etkileşim içindedirler. Bu etkileşim de toplum içindeki kadın tiplerini meydana getirmektedir. Ortaya çıkan bu kadın tipleri edebiyatın birçok türünde görülür. Bu türlerden biri de hikâyedir. Hikâyelerdeki kadın tipleri, yaşadıkları bölgelere ve bulundukları toplumlara göre kadına atfedilen sorumluluklar yönünden birçok farklılık göstermektedir. Bazı toplumlarda kadın, sadece anne veya eş olarak değer kazanırken bazı toplumlarda ise bu sıfatların dışında yalnızca birey olma yönünden bir değere sahiptir. Bu toplumlardaki kadına yüklenen anne ve eş olma görevi, birçok sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Bu sorumluluklar tüm toplumlarda aynıken bunun kadının yaşamına yansımaları ise çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitliliklerin meydana gelmesinde ise yaşanan toplumun sosyokültürel yönleri etkilidir. Bu sorumluluklar ve beraberinde gelen yaşamlarındaki farklılık, toplumların sosyolojik yapısıyla birlikte farklı kadın tiplerinin oluşmasına yol açmaktadır. Oluşan bu tiplerin yardımıyla kadınların yaşadığı toplumla alakalı birçok bilgi elde edilebilir ve bunun yaşama yansımaları görülebilir. Toplumlara göre farklılık gösteren bu kadın tiplerinin yaşamını yansıtmada hikâyeler dikkate değerdir. Bu çalışmada İran'da yaşayan Güney Azerbaycan hikâyelerindeki kadın tipleri incelenecektir. İran'daki kadınların sınıfsal durumu ve kadınlara tanınan haklar, Güney Azerbaycanlı kadınları da etkilemektedir. Bu durum Güney Azerbaycanlı kadınların milli benlikleri ve yaşadıkları toplumun kuralları ile birçok farklı tipin meydana gelmesine zemin hazırlamıştır. Rukiye Kebiri'de İran'da yaşayan Güney Azerbaycanlı bir kadındır ve bu konu dikkatini çekmiş, eserlerinde içinde bulunduğu bu durumu yansıtmak istemiştir. Çalışmada bu konulara dikkat çeken Rukiye Kebiri'nin 16 hikâyeden oluşan 'İçimdeki Kız' adlı kitabındaki kadın tipleri incelenecektir.

Anahtar Kelime: İran Türkleri, Güney Azerbaycan, Tipoloji, Kadın, Rukiye Kebiri

Abstract

Women have been one of the most important elements of the social structure throughout history. In this aspect, it is the most important building block that shapes society. Women and society are in mutual interaction. This interaction also creates the types of women in society. These emerging types of women are seen in many genres of literature. One of these types is the story. The types of women in the stories show many differences in terms of the responsibilities attributed to women according to the regions they live in and the societies they are in. In some societies, a woman gains value only as a mother or a wife, while in some societies she has a value only in terms of being an individual, apart from these adjectives. The duty of being a mother and wife imposed on women in these societies also brings with it many responsibilities. While these responsibilities are the same in all societies, the reflection of this on women's lives varies. In the formation of these diversities, the socio-cultural aspects of the experienced society are effective. These responsibilities and the accompanying differences in their lives, together with the sociological structure of societies, lead to the formation of different types of women. With the help of these types formed, a lot of information about the society in which women live can be obtained and its reflections on life can be seen. The stories are remarkable in reflecting the life of these types of women, who differ according to societies. In this study, the types of women in the stories of South Azerbaijan living in Iran will be examined. The class status of women in Iran and the rights granted to women also affect women from South Azerbaijan. This situation has prepared the ground for the formation of many different types of South Azerbaijani women with their national selves and the rules of the society in which they live. Rukiye Kebiri is a South Azerbaijani woman living in Iran, and this issue attracted her attention, she wanted to reflect this situation she was in in her works. In the study, the types of women in Rukiye Kebiri's book 'The Girl in Me', consisting of 16 stories that draw attention to these issues, will be examined.

Keywords: Iranian Turks, Southern Azerbaijan, Typology, Woman, Rukiye Kebiri

Araştırma Makalesi Research Article

10.5281/
zenodo.15768924

Geliş/Received: 16.01.2025

Kabul/Accepted: 15.06.2025

Yayın/Published: 30.06.2025

Giriş

Kadın, güncel TDK sözlüğünde “Erişkin dişi insan; hatun, hatun kişi, bayan, karı, nisa, zen” (TDK, 2023) anlamındadır. Toplumun en önemli yapı taşlarından biri kadındır. Birçok toplumda kadın çok önemli bir yere sahiptir. Bu topluluklardan biri de Türklerdir. Türkler, tarih boyunca kadını el üstünde tutmuş, değerli bir hazine olarak görmüş ve kıymet vermişlerdir. Türklerde kadın, sosyal hayatın temelini oluşturur ve kültürel yapı içinde önemli bir unsurdur. Ancak kadına bununla birlikte birçok sorumluluk da verilmiştir. Bu sorumluluklar kimi zaman kadının birey olma yönünün önüne geçmiştir. Kadına yüklenen anne, eş, abla gibi roller bu sorumlulukların başlıcalarıdır. Kadınlar bu sorumlulukları çoğu zaman kendileri isteyerek üstlenirken kimi zaman ise bu sorumluluklar kadınlara dayatılmıştır. Bu da kadının toplumdaki yerinin sadece bu roller ile kısıtlı kalmasına sebep olmuştur.

Kültürel unsurlar kadının toplum içindeki sorumluluklarını nitelerken yasalar ise kadınların kanun önündeki haklarını nitelemektedir. Kadınlara verilen haklara bakıldığında geçmişten günümüze bu haklar değişmiş, kadınları koruyucu ve erkekler ile eşit olmalarını sağlayan değişiklikler yapılmıştır. Ancak kadınlara günümüzde birçok hak verilse de hâlâ bazı toplumlarda kadın ikinci sınıf vatandaş konumundadır. Bu toplumlardan biri de İran’dır. İran’da da var olan bu durum orada yaşayan ve azınlık durumda olan Güney Azerbaycan halkını ve diğer Türk halklarını da etkilemektedir (Güzelce, 2006, s. 9). İslamiyet’in kabulünden sonra kadınlara yüklenen sorumluluklar haliyle değişiklik göstermiştir. Ancak Arap ve İran kültürlerinin etkisiyle bu değişiklikler farklı yorumlanmış ve kadının toplumdaki yerini İslamiyet değil kültürel etkenler belirlemiştir (Güzelce, 2006, s. 9). İran’da kadınların zaten kısıtlı olan hakları İslamiyet’in kabulünün kültürel etkenler aracılığı ile yorumlanması ve ardından gerçekleşen İran İslam Devrimiyle birlikte daha da kısıtlanmıştır.

İran İslam Devrimi sonrasında kadınların birey olma yönü bastırılmış, bunun yerine kadınlara yalnızca annelik sorumluluğu verilmiştir. Bu da kadının toplum içinde tek başına birey olma yönü arka plana atılmasına ve annelik görevinin ön plana konulmasına yol açmıştır. Yani bu devrimle kadının toplumdaki yerini annelikle sınırlandırmışlardır. Ancak bu devrimde kadınların birey olarak büyük bir etkisi olduğunu da söylemek yanlış olmaz (Çakır, 2022, s. 67).

Devrim sonrası 26 Şubat 1979’da Aileyi Koruma Yasası yürürlükten kaldırılmıştır. Bununla birlikte kadınlara verilen birçok hak da bu yasayla birlikte geri alınmıştır. Bu yasanın kaldırılmasıyla birlikte kızların evlenme yaşı 13’e düşürülmüştür. Ancak verilen tepkiler sonrasında geri 16’ya çıkarılmıştır. Bunun yanında boşandıktan sonra eşit olarak pay edilen miras hakkı kadından alınmıştır. Bütün kadınlara iş yerlerinde hicap takma zorunluluğu ile birlikte çok eşli sistem getirilmiştir. Bu ve bunun gibi kadınların hayatını kısıtlayıcı yasalar kabul edilerek, erkek egemen bir toplum düzeni oluşturulmuştur (Çakır, 2022, s. 67). Günümüzde de İran’da kadınlar, ikinci sınıf vatandaş olarak görülmektedir. Hatta örtünme alışkanlığı olmayan kadınlar iş yerlerinde örtünmek zorundadırlar, örtünmezlerse işlerine son verilmekte ve hatta ülkeyi terk etmek zorunda bırakıldıkları bilinmektedir. (Çakır, 2022, s. 72) İran’da kadınlar bu ve bunun gibi birçok zorluklara maruz kalmışlar ve hâlâ da kalmaktadırlar. Bu zorluklara sadece İran halkı değil İran’da yaşayan Güney Azerbaycan halkı da maruz kalmaktadır. Elbette bunların yansımalarını edebî eserlerde de görmek mümkündür. Bu konuların edebiyatta yer almasında önemli bir rolü olan kadın yazarlar, İran’daki erkek egemen toplum yapısından dolayı geri planda kalmışlardır.

Bu yaşadıkları zorluklardan dolayı duygularını ifade ederken sürekli erkek edasıyla seslerini duyurmaya çalışmışlar hatta eserlerinin toplumda benimsenmesi ve yayımlanması için kadın olduklarını gizleyip erkek adları kullanmışlardır (Gün, 2024, s. 215).

Bütün bu engellere rağmen İran edebiyatının mühim bir kısmını oluşturan kadın yazarlar, bu edebiyatın gelişmesini sağlamakla birlikte modern dönemde Türk kültür ve tarihinin eserlerde yaşatılmasına da katkı sağlamıştır. Bunların yanı sıra toplumsal kuralları kapalı bir şekilde eleştirmişlerdir. Bundan dolayı kadın yazarların eserlerinde dile getirdikleri konular önem kazanmıştır. Bu vesileyle kadın yazarların hem bireysel hem de toplumsal konuların dile getirilmesinde ne kadar önemli oldukları ve bunların ciddiye alınması gerektiği anlaşılmıştır (Gün, 2024, s. 216).

“İran’da Azerbaycan edebiyatının gelişmeye başlamasının bazı sebepleri vardır. Pehlevî Hükûmeti Dönemi’nde tek dil tek millet ideolojisiyle Fars olmayan milletlerin bir süre ana diliyle yazı yazması yasaklanır. Şehriyar’ın

“Haydar Babaya Selam” ve Bulut Karaçorlu’nun (Sehend) “Sazımın Sözü” gibi eserleri bu yasak dönemde ses getirir. Son dönemlere doğru genç topluluklar İran Anayasası’nda yer alan haklara dayanarak ana dillerini öğrenmeyi talep eder. Bunun dışında kitle iletişim araçlarının gelişmesi, toplumsal taleplerin hızla yayılması ve gençlerin Türk dilli komşu ülkelerde eğitim alması vb. sebepler bu edebiyatın gelişmesinde etkili olur. Azerbaycan Türkçesiyle kaleme alınan roman ve hikâyelerdeki artış, İran’da Azerbaycan Türkçesinin yavaş yavaş standart bir hâle geldiğini gösterir” (Başar, 2020, s. 29).

İran edebiyatına katkı sağlayan Güney Azerbaycanlı Türk yazarlardan birisi de Rukiye Kebiri’dir. Rukiye Kebiri’nin ‘İçimdeki Kız’ adlı eseri kadınların toplumsal ve bireysel anlamda bulundukları içsel durumu anlatmaktadır.

1. Yazar Hakkında

İran’ın Hoy şehrinde dünyaya gelen Rukiye Kebiri (d. 1963), edebî eserlerini Azerbaycan Türkçesiyle kaleme almıştır. Kebiri, İran’da Türkçe hikâye yayımlayan ilk kadın yazardır. Kebiri, “Kasket” adlı Farsça bir hikâyeyle yazım hayatına başlamıştır. Devam eden birkaç yıl içinde “Romantik Bir Gece” adlı hikâyesiyle ana dilinde eserler verir. Aynı zamanda İran Yazarlar Birliği üyesi olan Kebiri’nin “Bu Kapı Hiç Açılmayacak, Evim, Online Yazılar, İndim Çeşme Başına, Saçaktan Saçılmış Ejderha, Dünya’dan Nasır Çıkmış Arkadaş, Yerden Uca Toprak, Agora’da Yakın Beni” adlı eserleri roman, hikâye ve gezi kitaplarından bazılarıdır. Yazar, eserlerinde toplumsal konulara gerçekçi bir bakış açısıyla yer verir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına karşı olan Kebiri, eserlerinde güçlü kadın karakterlere sıklıkla yer vermesini şöyle açıklar: kadınlar da erkekler gibi tarım toplumundan önceki savaşçı ruhu taşır ve zorlukların üstesinden gelebilecek güçlü bir yapıya sahiptir. Bu nedenle güçlü kadın karakterin sayısı çoktur. Yazarın ilgi duyduğu konular: İran’da tarih boyunca süre gelen toplumsal meseleler, göç, ayrımcılık, kadın, insan varlığı, insan hakları ve insanın kendi içindeki çelişkisidir (Kaya, 2023, s. 10-11).

Kebiri’nin, “Kuşlar Artık Korkmuyor” adlı romanının Farsça çevirisi Mihriganı Edebiyat Ödülü; “İçimdeki Kız”da yer alan “Mavayıl” adlı hikâye Azerbaycan’da birincilik ödülü alır. “Güvercin Kızlar” adlı hikâyesiyle Kaşgarlı Mahmut Hikâye Yarışması’nda üçüncülük; “Pasibanhayı Batnem” (Karnımın Bekçileri) adlı hikâyesi Senaryolaştırmak Üzere Kaleme Alınan Hikâyeler Yarışması’nda ikincilik ödülüne layık görülür. “Agurada Yandırın Meni” adlı hikâyesi ise Kaşgarlı Mahmut Hikâye Yarışması’nda üçüncülük ödülü alır. İçimdeki Kız’da bulunan “Kar Yağıyor” adlı hikâye kısa film olarak çekilir. Adı geçen eserlerin ulusal ve uluslararası düzeyde ödül alması, yazarın başarısını göstermektedir (Kaya, 2023, s. 10-11).

Rukiye Kebiri’nin ‘İçimdeki Kız’ adlı eserinde on altı kısa hikâye yer alır. Hikâyelerde kadın karakterler kimi zaman ölümcül hastalıkların karşısında psikolojik bir savaşın içindedir kimi zaman da kadınlar olumsuz aile ilişkileriyle yüzleşir. İçimdeki Kız’da yer alan tüm kadınlar her şeye rağmen dik duruşludur (Kaya, 2023, s. 10-11).

Toplumlarda yaşanan siyasal, sosyal ve kültürel pek çok olay tipleri meydana getirmiştir. Rukiye Kebiri’nin ‘İçimdeki Kız’ adlı eserindeki kadın tiplerinden bahsetmeden önce tip ne demek? Buna değinmek gerekir. Fransızca ‘type’ kelimesinden Türkçemize geçen bu sözün tanımı TDK’de “Aynı cinsten bütün varlıkların veya nesnelerin temel özelliklerini büyük ölçüde kendinde toplayan. Tür, çeşit” (TDK, 2023) şeklindedir. Edebiyat alanındaki tipe baktığımızda TDK şu şekilde tanımlamıştır: “Hikâye, roman, tiyatro gibi uzun anlatıma dayalı edebî eserlerde kişi kadrosu içinde yer alan ve belli bir düşüncenin, topluluğun zihniyetini ve ideolojinin temsilciliğini yüklenen kişi” (TDK, 2023).

İsmail Çetişli’ye göre tip; “kendine has bireysel nitelikleri ile değil, herhangi bir sınıfın, grubun veya meslek mensuplarının ortak değer ve niteliklerini şahsında taşıyıp yaşayan kahramandır” (Çetişli, 2016, s. 91).

Mehmet Kaplan’a göre tip; “Tipler sosyal bakımdan manalıdır. Onlar muayyen bir devirde toplumun inandığı temel kıymetleri temsil ederler. Bunlar arasında toplumun sevmediği, küçük gördüğü, alay ettiği tipler de vardır” (Kaplan, 2001, s. 5).

Buradaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere tip, toplumdaki ortak düşüncenin, fikirlerin yansımaları gösteren kişidir. Edebi eserlerde de bu tipler dönemi yansıtmak için kullanılmıştır.

2. İçimdeki Kız Kitabındaki Kadın Tipleri

Yazar hikâyesindeki bazı karakterlere isim verirken bazı karakterlere isim vermemiştir. Karakterlerin bazılarını oğlu, kocası, babası, garson, göğüssüz komşu gibi adlandırırken diğer karakterleri de Nigâr, Ramin, Rana vb. şekilde adlandırmıştır.

2.1. İçimdeki Kız Hikâyesi

Hikâyedeki kadın çekingen, utangaç bir yapıya sahiptir. Birçok konuda kendini baskılamıştır ve kendisiyle devamlı bir iç çatışma içerisinde. Bu çatışma içerisinde bir yandan da iç sesiyle kendini rahatlatmaya çalışmaktadır. Hikâyenin kadın kahramanı beraber yolculuk yaptığı (hoşlandığı) adamın karşısında kendisini yetersiz görmektedir ve adamın ilgi duyduğu şeyleri araştırıp öğrenmesi gerektiğini düşünmektedir. Hikâyedeki “Ne de olsa benden daha iyi eğitimliydi. Sorsaydım bana gülerdi. Kendi kendine belki de bir şey anlamadığımı düşünürdü” (Kebiri, 2022, s. 12) bu cümleden de anlaşılacağı üzere kadın sürekli iç çatışma hâlinindedir.

Bu hikâyede kendini yetersiz gören ve bu durumu kendi içinde aşmaya çalışan, içe kapanık bir tip vardır.

2.2. Sarı Tren Hikâyesi

Buradaki kadının akıl sağlığı yerinde değildir. Babasıyla yaşamaktadır ve her gün aynı kafeye gitmektedir. Yürüdüğü yoldaki gazeteciden oturduğu kafedeki garsona kadar hepsi artık bu kadını tanımaktadır. Bunu kitaptaki şu cümlelerle örnekleyebiliriz: “Gazeteci gülerken yanındaki adama kızı işaret edip ‘şimdi başlayacak.’ dedi. İkisi birlikte gülüştiler” (Kebiri, 2022, s. 21). Kadın gerçekte gelmeyecek olan birini her gün aynı saatte aynı yerde beklemektedir. Kızın beklediği kişinin erkek olduğu kitaptaki şu cümleden anlaşılabilir: “O ise gözlerini oğlanın çantasına dikmişti. ‘O çantanın yerine başka bir çanta olsaydı, bir de yanındaki kız onunla olmasaydı işte o zaman onun o olduğunu anlardım...’ Saatine baktı. Görüşecekleri zamandan uzunca bir süre geçmişti” (Kebiri, 2022, s. 24-25). Bu cümleden aslında kadının daha öncesinde bu kişiyi görmediği söylenebilir. Çünkü içeri giren herhangi bir adamın sadece çantasını değiştirerek ve yanındaki kız olmasaydı o olabileceği fikrine varıyor. Bu hikâyede hayali ile gerçeği ayırt edemeyen, bir şeyleri kafasının içinde yaşayan bir kadın tipi vardır.

2.3. Mavayıl Hikâyesi

Bu hikâyede kadının 1 haftası anlatılmaktadır. Eserdeki kadın kahramanın bir hastalığı vardır. Bağırsakları tıkanık olduğu için kadına naylon bir torba takılıyor ve bu torba dışarı sarkık bir şekildedir. Bu da kadının psikolojisini çok etkilemektedir. Kadın bu durumdan dolayı kendini çirkin, pis olarak nitelendirmektedir. Bu hikâyedeki şu cümlelerden anlaşılmaktadır: “Kendimden iğreniyorum, duşa giriyorum” (Kebiri, 2022, s. 35). Ailesi de bu konuda ona destek olmamaktadır. Oğlu bu durumla alay ederken kocası çoğu zaman duyarsız ve kızı da bu durumuna tiksinerken bakmaktadır. “Oğlum yüzünü saklayamadan kıkırdadı” (Kebiri, 2022, s. 30) ve “Kafasını eğen kocam ağzını şapırdatıyordu. Yemek yerken kaşığı sanki kamyonu toprak yükleyen bir kepçeydi. Ağzına dolu alıp boş döndürüyordu. Kızım sofranın başından kalkıp eliyle ağzını tutarak dışarı koştu” (Kebiri, 2022, s. 30). Bu örnekler ailesinin genel tutumunu göstermektedir. Onların bu tutumundan dolayı kadın ailesini rahatsız etmemek için kendini yalnızlığa hapsetmektedir. Bu sayede ikinci kattaki göğsü alınmış komşusunu fark edip onun hissettiklerini daha iyi anlamaya başlamaktadır. Kitapta geçen “göğüssüz komşumuzun düşüncesi beni rahat bırakmıyor. Onun hormonlarının yükseldiği zaman göğüslerinde kalan yara izlerini düşünüyorum. Acaba o regl zamanında ne hâle geliyor? Göğüsleri acıyor mu? Derisi büzüşüyor mu? Belki de yaralarının yeri morarıyor...” (Kebiri, 2022, s. 33). Örneğinden de anlaşıldığı üzere zaman zaman kendisini o komşusunun yerine koyduğu söylenebilir. Yalnız kaldığı günlerde kendinden tiksintmekte, öfke nöbetleri geçirmekte ve bunların hepsini tek başına yaşamaktadır.

Tüm bunlara bakıldığında hikâyede, başına gelen hastalıktan dolayı yalnızlaşan ve bu durumla tek başına mücadele eden bir kadın tipi karşımıza çıkmaktadır. Yazar, kadının hastalığından dolayı girdiği bu ruh halinin yanı sıra bu durumun ailesi ile olan ilişkisini nasıl etkilediğini de anlatmak istemektedir.

2.4. Köroğlu da Yaşlanırmış Hikâyesi

Bu hikâyenin kahramanı Ruşen’dir. Adının Ruşen olduğunu kitapta geçen şu cümlelerden anlayabiliriz: “‘niye acele ettin?’ diyorum: ‘Ruşen! Biraz sabretseydin, kırat kanatlanmıştı...’” (Kebiri, 2022, s. 38). Kitaptaki bu

cümleler dışında Ruşen ile ilgili pek bir bilgi yoktur. Ruşen'in okuduğu kitabın içinde yaşadığı söylenebilir. Okuduğu eserdeki Koroğlu adlı kişiye âşıktır. Bu durum kitaptaki şu cümlelerle örneklendirilebilir: “Koroğlu'nun kolu Nigâr'ın beline dolanırken benim de koluma dokunuyor. Sanki bir kazan dolusu kaynamış su başımdan aşağı dökülmüş gibi oluyorum” (Kebiri, 2022, s. 41). Onların aşklarını okumakta ve sanki o hikâyenin içinde yaşıyor gibi bu eserdeki duyguları anlatmaktadır. Bu anlattıklarının okuduğu bir kitap olduğu şu cümlelerden anlaşılmaktadır: “Gözlerimi yumuyorum. Kitabı masanın üstüne bırakıyorum” (Kebiri, 2022, s. 41).

Hikâyeye bakıldığında burada kitapların içinde yaşayan, okuduğu kitaptaki kurguyla gerçek hayatı ayırmakta güçlük çeken hayalperest bir kadın tipi olduğu söylenebilir.

2.5. Aslanın Erkeği Dişisi Olmaz Hikâyesi

Buradaki kadın karakterin adı Şerare'dir. Şerare, bir kahvehaneye gitmiştir. Bu bakıldığında çok olağandışı bir durumdur. Çünkü yazarın yaşadığı yerde kahvehaneye sadece erkekler gider. Buradaki erkekler Şerare'ye bakarak onu rahatsız eder. Ancak Şerare kendinden emin bir şekilde durur ve kendi kendine konuşarak onlarla alay eder, onları eleştirir. Şerarenin kahvehaneye geliş nedeni âşık olduğu Ramin'dir Ramin ile bir Nokia telefon için iddiaya girerler. Yarım saat kahvehanede durması karşılığında anlaşılır. Ancak Şerare'nin derdi telefon değildir. Bunu kitaptaki şu cümlelerden anlayabiliriz: “Ama Rana ‘Şerare! Değmez! Dokunmatik Nokia telefon için gidip o kadar kişinin içine karışacaksın.’ dedi. Ben de ona benim derdim Nokia değil diyemedim ki...” (Kebiri, 2022, s. 49). Şerare'nin aşkı karşılıksızdır. Ramin Perisa'ya âşıktır. Buradaki Şerare karakteri biraz saf olsa da kendinden çok emindir. Ne istediğini bilen ve kendini ezdirmeyen dik duruşlu bir karakterdir. Bunu kitaptaki şu cümleden anlayabiliriz: “Ramin Bey! Bak bakalım bu kadar adamın arasından nasıl dimdik geçip gidiyorum” (Kebiri, 2022, s. 56).

Burada toplumsal normlar ile savaşıyor, zorlansa da buna direnen, yer yer kendi içinde öz eleştiri yapsa da bildiğinden şaşmayarak kendi sınırlarını zorlayan bir kadın tipi anlatılmaktadır.

2.6. Patlıcan Renkli Mazda Hikâyesi

Bu hikâyedeki karakterin adı Rüya'dır. Hikâye Rüya'nın kocası Ahmet'le kavga etmesiyle başlamakta ve olaylar bunun üzerinden devam etmektedir. Rüya, kocasının arabalarıyla başka bir kadını bıraktığını öğreniyor ve buna sinirleniyor. Bunun üzerine kavga ediyorlar. Rüya kendisini de komşusu olan Kemal Bey'in alıp bırakmasına kocasının kızacağını düşündüğü için gizlemektedir. Bu durum kitapta şu şekilde anlatılmaktadır: “Kemal'in arabasıyla beni eve getirdiğini iyi ki söylemedim. Yoksa yılan gibi tıslardı. O öfkelenirse de ben hep idare ediyorum” (Kebiri, 2022, s. 58). Rüya, kendi ayakları üzerinde duran, çalışan hatta eşinin kullandığı arabanın borcunu ödeyen bir kadındır. Ancak kendini birçok konuda da kısıtlamıştır. O gece kavga ettikten sonra evden hışımla çıkıp arabaya biniyor ama arabayı uzun süredir kullanmadığı için sürmeyi beceremiyor ve kaza yapıyor. Ayrıca kaza yaptıktan sonra ne yapacağını bilemeyip kocasına mesaj atıyor. Rüya, bunların üstesinden gelebilecek güçlü bir kadındır. Ancak devamlı kocasının gerisinde durmuş, kendini köreltmıştır. Annesinin bunun üzerinde etkisi vardır. Bunu hikâyede geçen şu cümlelerden anlaşılabılır: “Annem de inanmaz. Durmadan Ahmet'i över ne soylu oğlandı der” (Kebiri, 2022, s. 61). Ama yine de bütün bunlara rağmen pes etmemektedir.

Yazar bu hikâyede kadın ve erkeğin eşitsizliğine vurgu yapmıştır. Hikâyede her şeyi yapabilme yetisine sahip ama kendini sınırlandırmış, güçlü olduğunun farkında olan ancak yaşadığı düzenden dolayı bu kalıpları kıramayan bir kadın tipi vardır.

2.7. Sessizce Aşağı İnen Merdivenler Hikâyesi

Bu hikâyede tek bir kişiden söz edilmemektedir. Hikâyede bir kadın sokaktan geçen kadınları ve erkekleri incelemektedir. Bu hikâyedeki olay örgüsü belirli bir düzende gitmemektedir. So kaktaki insanları inceleyen kadın oradaki hayat kadınlarından, tatlıcıdaki ve dürümcüdeki insanların davranışlarından bahsetmektedir. Tatlıcıdan eşiyile birlikte çıkan bir adamın karısından uzaklaşarak kıza gizlice işaret yapması, dürümcüdeki adamların camdan bakan kızı masalarına buyur etmesi, hayat kadınlarının önünde duran araba ve bir hayat kadının o arabaya binip gitmesi gibi olaylardan bahsedilmektedir.

Bu hikâyeye bakıldığında tek bir kadın tipinden bahsedilmemektedir. Hayat kadınlarından, dışarıdaki erkeklerin devamlı laf attığı kadınlardan bahsedilmektedir. Eserde sokakta yaşanan bu olaylara bakarak toplumda kadınlara gösterilen muamele anlatılmaktadır.

2.8. Bu Yemek Kekreye Benziyor Hikâyesi

“Kekre: Tarım bitkilerine zarar veren yabancı bir ottur. Tadı acı olup yiyen hayvanlarda kekre tutması denilen bir tür zehirlenme görülür” (Kebiri, 2022, s. 71).

Bu hikâyedeki kadın çalışıp kendi parasını kazanan, bakımlı biridir. Ancak evin içerisindeki bütün sorumluluğun kadının üzerinde olduğu, diğer aile üyelerinin de onun hayatını kolaylaştırıcı tavır ve davranışlar içinde olmadığı görülmektedir. Ayrıca aile üyelerinin saygısız bir tutumda oldukları da söylenebilir. Bu durum kitaptaki şu cümlelerle örneklendirilebilir: “Kocasına ‘İki defadır birinin siparişi üzerine yazıyorum’ dedi. Kocasını sigarasını ay çekirdeği kabuklarının üzerine söndürdü” (Kebiri, 2022, s. 73).

Oğlu ‘Açlıktan öldüm yahu! Hâlâ akşam yemeği hazır değil!’ dedi. Tabakları aceleyle masanın üzerine dizerken bir tanesi elinden yere düştü. Yüreği ağzına geldi. Tabak paramparça olmuştu. Oğlu misafir odasından seslendi: ‘Kadının kıldığı tabaktan bir şey olmaz ki! Şimdi biz olsaydık...’ (Kebiri, 2022, s. 73).

Örneklerden de anlaşıldığı üzere aile içinde kadına karşı saygısızlık ve umursamazlık vardır. Hikâyenin geneline bakıldığında da bu tutum devam etmektedir.

Bu hikâyede kendi ayakları üzerinde duran, hayatındaki (ailesindeki) zorluklara karşı sabırlı ve güçlü duran bir kadın tipi ele alınmıştır.

2.9. Kar Yağıyor Hikâyesi

Bu hikâyede karın yağışına sevinen ve bunun heyecanını ailesiyle paylaşmak isteyen bir kadın anlatılmaktadır. Ancak kadının ailesi bu heyecanına ve mutluluğuna kayıtsız kalmaktadır. Kadın bu süreçte karı izleyerek çocukluğunda kar yağarken yaşadığı bir anıyı hatırlayarak biraz da olsa keyiflenmektedir.

“Bilgisayar başında oturan oğluna bakıp ‘Yorulmadın mı?’ diyor. Oğlan başını ekrandan kaldırıp, hiçbir şey duymamış gibi donuk bakışlarla onun yüzüne bakıyor” (Kebiri, 2022, s. 75) ve “Pencerenin önünden uzaklaşıp, kocasının yanına oturdu. ‘Kar yağacak! Gökyüzü fena kızarmış.’ diyor. Adam, elindeki gazeteyi öyle dikkatle okuyor ki bırakın yanına birinin oturup oturmadığını, karısının konuştuğunu bile fark etmiyor” (Kebiri, 2022, s. 76) örneklerinde görüldüğü üzere aile tarafından bir vurdumduymazlık söz konusudur.

Bu hikâyede etrafındaki olumsuzluklara rağmen heyecanını ve içindeki çocuğu kaybetmeyen bir kadın tipi vardır.

2.10. Adres Hikâyesi

Bu hikâyede tek başına yaşayan yaşlı bir kadın vardır. Kadın evlidir ve kocasının öldüğü söylenebilir. Bu kitaptaki şu cümlelerden anlaşılabılır: “Kocasının fotoğrafını masanın üzerinden alıp elini çerçevenin camına götürdü. Camı nedense tozlanmıştı” (Kebiri, 2022, s. 79). Hikâyede evin telefonu devamlı çalmaktadır. Ancak kadın telefonun çalmasını umursamamaktadır. Bu hikâyede yalnız bir kadın tipi vardır.

2.11. Kale Hikâyesi

Bu hikâyede kocası ölmüş tek başına yaşayan bir kadın vardır. Kadın, çerçevenin içerisinde resmi bulunan kocasıyla konuşmakta hatta satranç oynamaktadır. Bu durum kitaptaki şu cümlelerle örneklendirilebilir: “Elindeki satranç kutusunu masanın üzerinde açtıktan sonra beyaz taşları kendisi için dizdi. Siyah taşları dizmeden duvardaki adamın resmine bakarak ‘bu sefer siyah taşlarla sen oyna’ dedi” (Kebiri, 2022, s. 81). Bunun yanında kadının kocasını sevmediği söylenebilir. Kitaptaki şu cümleler bunu kanıtlar niteliktedir: “Kadın elinde çöp poşetiyle sokağı başına gider gitmez dönüp ikinci katı penceresine doğru baktı. Bir anlığına adamın pencereden ona baktığını hissedip tiksindi” (Kebiri, 2022, s. 83). Bu hikâyeye bakıldığında yalnız bir kadın tipi vardır.

2.12. Sarı Gömlek Hikâyesi

Bu hikâyede bir kadının küçükken yaşadığı olumsuz bir olayın onda oluşturduğu travma ve bu travmayı sosyal hayat içerisinde tetikleyen durumlar anlatılmaktadır. Kadın bir taksiye binmiştir ve şoförün gömleğinin rengi bir anda dikkatini çekmiştir. Bu gömleğin rengi kadının travmasını tetiklemiştir. Kitaptaki şu cümleler bu durumu kanıtlar niteliktedir: “Puslanan gözlüğünü çıkarmadan eşarbıyla silmek isterken gözü şoförün gömleğine takılıyor. Islanmış vücudu tepeden tırnağa titriyor” (Kebiri, 2022, s. 85-86). Kadın küçükken babasının dükkanında saldırıya uğramıştır. Ona saldıran kişilerden birinin üstünde sarı gömlek vardır. Kitapta bu durum şöyle anlatılmaktadır: “Babasına ağlayarak ‘Sa... Sa... Sarı gömlek giymişti!’ demişti”, “Babası yalın ayak sokağa çıkmıştı. ‘Bana saldırdı... Saldırdı.’ diyerek babasının kucağına atıldı” (Kebiri, 2022, s. 87).

Bu hikâyede geçmişte yaşadığı saldırının travmasıyla yaşamını sürdüren bir kadın tipi vardır. Ancak bu kadın tipi, yaşadığı olumsuzluklara rağmen hayatına devam etmektedir. Bu yönüyle güçlü bir kadın tipinin de varlığından söz edilebilir.

2.13. Neden Şimdi Hikâyesi

Bu hikâyedeki kadının adı Rukiye’dir. Rukiye babasının hastalığına yakalanmıştır. Bu yüzden geçmişte yaşadığı anıları hatırlar. Rukiye teşhisi konulan bu ölümcül hastalığı kabullenememektedir. Hikâye içinde sürekli böyle bir hastalığın kendisini bulmaması gerektiğini, daha genç olduğunu ve ondan önce ölmesi gereken insanların olduğunu, hatta bu insanların arasında annesinin de olduğunu dile getirir. Bu düşüncesi kitapta şu cümlelerle anlatılmaktadır: “Belki de doktor doğru söylüyor. Ama ben annemin beşinci kızıyım. Benden öncekiler, benden büyükler varken ben mi gideyim yani? Daha onlardan önce annem var” (Kebiri, 2022, s. 91). Bu durumdan dolayı Rukiye’nin yaşamayı çok sevdiği söylenebilir. Bunun yanında kendisine bir şey olursa çocuklarına ne olacağını, eşine ne olacağını düşünüp endişelenmektedir. Ayrıca kendisine bir şey olması durumunda kocasının başka bir kadınla evleneceği düşüncesi de onu derinden yaralamaktadır. Kitapta geçen “Öleceğim. Yahu ölüm böyle kolay mı?! Daha sapaşğlamım! Benim de boğazım babam gibi tıkanırsa ne yapacağım?” (Kebiri, 2022, s. 94) bu cümlelerden de anlaşılacağı üzere Rukiye, ölümü kabullenememektedir.

Rukiye için yaşamayı çok seven, yakalandığı ölümcül hastalığı kabullenemeyen zayıf bir tip denilebilir. Ancak ölümcül bir hastalıkla karşı karşıya kalmasına rağmen çocuklarına ne olacağını düşünen fedakâr bir tip de vardır. Bütün bu duygu karmaşalarından dolayı Rukiye, zayıf bir kadın gibi görünse de hikâyeye bakıldığında bütün bu duygularla tek başına savaşmaktadır. Bu yönüyle de aslında güçlü bir kadın tipini simgelemektedir.

2.14. Sisifos Öyküsü

Bu hikâyede yalnız yaşayan, seslere aşırı duyarlı bir kadın karakter vardır. Komşusunun ayak sesleri, su sesi ve evdeki birçok ses dikkatini çekmektedir. Aslında bu sesleri fark etmesinin nedeni içinde bulunduğu yalnızlıktır. Bu durum kitapta şu şekilde ifade edilmiştir: “İnsan ancak sessizlikte, tek başına olduğunda o sesleri duyabilir” (Kebiri, 2022, s. 99). Bu yalnızlıktan dolayı içi daralmaktadır. Bu bunalımın içinden çıkmak için önce kendini sevmesi gerektiğini söylemektedir. Günleri ise bu sesler eşliğinde rutin olarak devam etmektedir. Kahramanın günlerinin rutin bir şekilde devam ediyor olduğu, olayların tekrar etmesinden anlaşılmaktadır.

Buradaki kadın tipine baktığımız zaman içe dönük, yalnız bir kadın tipi vardır. Ancak bu yalnızlığın içinde bunalmasına rağmen yine de kendi kendine yetmeye çalışan, kendini sevmesi gerektiğine inanan bir tipin varlığından da söz edilebilir.

2.15. Karga Tuzu Hikâyesi

Buradaki kadın arkadaşlarıyla birlikte Semerkant’a gitmiştir. Bazı konularda arkadaşlarıyla aynı fikirde değildir. O bu şehre ve bu şehrin hikâyesine farklı bir bakış açısıyla bakmaktadır. Bu kişi, kendi fikirleri olan ve bunları söylemekten çekinmeyen bir tiptir. Rüyasında Timur’u görüyor ve cesaretle birçok şeyi Timur’a söyleyip soruyor. Sorarken ne kadar yüreği pır pır etse de yine de merak ettiği şeylerin peşini bırakmamaktadır.

Bu kişi ne istediğini bilen, istediği şeylerin peşinden giden, cesur ve kendini ifade etmekten çekinmeyen güçlü bir kadın tipini simgelemektedir.

2.16. Vu Vei Hikâyesi

“Vu Vei: Eski Çin felsefesinde sıradan ve doğal davranmak” (Kebiri, 2022, s. 109).

Bu hikâyedeki kadın göğüs kanserine yakalanmıştır. Bu kadın yalnızdır. Kitaptaki şu örnekler bunu kanıtlar niteliktedir: “O zamanlar hâlâ kendimi zamana bırakamıyor hâlâ kendimle savaşıyordum. Ağlamak istediğim için değil kendi hâlime üzülüp ağlamıştım. Beni avutan kimse de olmamıştı” (Kebiri, 2022, s. 115), “Doktor tek başıma geçirdiğim kırk iki yılı yeniden aklıma getirdi” (Kebiri, 2022, s. 116). Bu durumuna çok üzülür. Kadın ameliyat olup göğüsleri alınmadan önce çıplak bir fotoğrafını çeker ve bu fotoğrafı bastırmak ister. Bastırmaya gittiğinde fotoğrafçı adam şaşırır ve bunu basamayacağını, zabıta yakalarsa dükkanını kapatacaklarını hatta kendisini hapse bile atacaklarından bahseder. Kadın tam gidecekken vazgeçip fotoğrafçıyı ikna eder. Hikâyedeki kadına bakıldığında karamsar, hüznü ama aynı zamanda tek başına tüm bu zorlukların üstesinden gelen bir kadın tipinden bahsedilmektedir.

Sonuç

Güney Azerbaycan’ın toplumsal yaşamını, kadınların toplumdaki yerini ve aile içindeki konumunu bizzat içinde yaşayıp deneyimleyen Rukiye Kebiri, bunu eserlerine yansıtmaya çalışmıştır. Rukiye Kebiri’nin “İçimdeki Kız” adlı eserine bakıldığında İran’da yaşanan güçlükler, kadının sınıfsal konumu ve bunun sonucunda ortaya çıkan toplumsal sorunları işlemiş ve güçlü bir kadın tipi oluşturmaya çalışmıştır.

Güney Azerbaycanlı olan ve İran’daki kadın konusuna dikkat çekmek isteyen Kebiri, kadınların genel olarak aile ve toplum tarafından zorlandığını anlatmaktadır. Ancak yazar çalışmalarında yaşadıkları ülkede kadının yeri ve bunun yasalara yansımalarının kadınlar üzerindeki etkisinden bahsetmemiştir. Kitabın son hikâyesi olan ‘Vu Vei’ye bakıldığında oradaki yaşanan fotoğraf bastırma olayı İran’daki durumun ufak bir örneği olsa da genel olarak eserde bu durum ele alınmamaktadır. İran’daki kadın ayrımcılığından rahatsız olduğunu ifade eden yazar, eserinde bu durumu İran üzerinden değil de genel aile yapısını ele alarak anlatmaktadır. Kitapta bulunan ‘Mavayıl’, ‘Patlıcan Renkli Mazda’, ‘Bu Yemek Kekreye Benziyor’, ‘Kar Yağıyor’ hikâyelerindeki kadın tipleri, ailesi tarafından yalnız bırakılan ve hayatlarındaki zorluklarla tek başlarına mücadele etmek zorunda kalan tiplerdir. ‘Adres’, ‘Kale’, ‘Vu Vei’ hikâyelerinde ise tek başına yaşayan kadınlardan bahsedilmektedir.

Yazar, kadınların eşit görülmediğini ve tek başına ayakta durmaları gerektiğini tüm gerçekliğiyle gözler önüne sermektedir. Yazar yaşadığı sosyokültürel çevreden dolayı güçlü, ne istediğini bilen, belirli zayıflıkları olmasına rağmen kendi ayakları üstünde duran kadın tiplerini ele almıştır. Hikâyelerinde kadınların her zorlukla tek başlarına mücadele ettiklerine, ailelerinden ya da herhangi birilerinden bir yardım göremediklerine dikkat çekmektedir. Sürekli güçlü bir karakter çizmeye çalışan Kebiri, tabii ki yaşadığı bölgeden ötürü bazı kısıtlamalara gitmiştir. Bunun sonucunda da eserinde yaşadığı ülkenin kadın hakları ile ilgili sorunları tamamen yansıtıcı hikâyelere ve kadın tiplerine rastlanılmamaktadır.

Kitaba bütün olarak baktığımızda genel olarak hikâyelerde yalnız, hasta, ailesi tarafından yalnızlaştırılmış kadın tipleri yer almaktadır. Yazarın bu hikâyeler ile vermek istediği mesaj: kadınların tek başlarına hayatlarındaki zorluklarla, hastalıklarla başa çıkabileceği, ancak kadınların da bu meziyetlerini bilerek kendilerine değer vermeleri gerektiğidir.

Kaynakça

- Başar, U. (2020). Rukiye Kebiri ile röportaj. *Dergâh Dergisi*, (366), 29.
- Çakır, S. (2022). Egemen kültür gölgesinde kadın: İran İslam devrimi sonrasında İran’da kadın olmak. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, (25), 67-72.
- Çetişli, İ. (2016). *Metin tahlillerine giriş 2 hikâye, roman, tiyatro*. Akçağ.
- Gün, F. (2024, Ekim 7-8). *Şair Müjgan Caferi’nin şiirleri ekseninde İran’da Türk kadınları* [Sözlü Sunum]. 2. Uluslararası Türk Kültür Sempozyumu, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, Türkiye.
- Güzelce, I. (2006). *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın romanlarında kadın tipleri ve kadın eğitimi unsuru* [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

- Kaplan, M. (2001). *Türk edebiyatı üzerinde araştırmalar 3, tip tahlilleri*. Dergâh.
- Kebiri, R. (2022). *İçimdeki kız*. (A. Özkan, G. Kılıç, S. Yazar Çev.). Büyüyenay.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Güncel Türkçe sözlük. 12 Ocak 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Yazar Kaya, S. (2023). *Edimsel yaklaşımla İran Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesi kültür ve çeviri - Rukiye Kebiri örneği* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. <https://www.openaccess.hacettepe.edu.tr/>

Extended Abstract

One of the most important building blocks of human life is a woman. Women have a very important place in many societies. One of these communities is the Turks. Turks have held women in their hands throughout history, considered them as a valuable treasure and valued them. Women form the basis of social life in Turks and are an important element in the cultural structure. However, along with this, many responsibilities have been given to women. The roles given to women such as mother, wife, sister are the main reason for these responsibilities. While women usually willingly take on these responsibilities themselves, sometimes these responsibilities are placed on women. The rights granted to women have changed from the past to the present, many changes have been made that protect women and keep them equal to men. But despite the fact that many rights are granted to women today, women are still second-class citizens in some societies. The geography, traditions and customs that have been experienced have influenced this situation. One of these societies is Iran. Women in Iranian society are different from Turkish societies. After the acceptance of Islam, the responsibilities imposed on women have changed in form. However, these changes were interpreted differently due to the influence of Arab and Iranian cultures, and cultural factors, not Islam, determined the place of women in society. After the Islamic Revolution in Iran, the individuality aspect of women was suppressed and instead they were given the responsibility of motherhood. But women had a great influence on this revolution. Women have fought hard for this revolution. But this revolution, which was won thanks to them, was against them. After the revolution, the Law on the Protection of the Family was repealed on February 26, 1979. However, many of the rights granted to women have also been taken back by this law. With the abolition of this law, the marriage age of girls was reduced to 13. However, after the reactions, it was increased to 16 again. In addition, the right of inheritance, which was divided into two after the divorce, was taken from the woman. When a woman is killed by her husband, the girl's family must pay the price for the murder of that man in the same way. This situation also shows that women and men are not equal. Like these and others, laws were passed restricting women's life, and a male-dominated social order was established. Today, women are considered as second-class citizens in Iran. Women in Iran have been subjected to this and many similar difficulties. This situation in Iran also affects the South Azerbaijani community and other Turkish communities living there and in a minority situation. In Iran, the aspect of women's individuality has been suppressed, and the title of mother and wife has come to the fore. This situation has also revealed many types of women. In this article, the types of women here are examined by taking the example of Rukiye Kebiri's work 'The Girl in Me' in South Azerbaijani fairy tales. Rukiye Kebiri, who has personally lived and experienced the social life of South Azerbaijan, the place of women in society and their position in the family, has reflected this in her works. There are 16 stories in Rukiye Kebiri's work 'The Girl in Me'. Different types of women are covered in each of these 16 stories. Although these types of women differ depending on the situation they live in, they all have one thing in common about being a 'strong woman'. However, Rukiye Kebiri has considered the mental state of women in her works not from a social point of view, but from an individual and family point of view. When we look at Rukiye Kebiri's work "The Girl in Me", she addressed the difficulties experienced in Iran, the class position of women and the social problems that arose as a result, and created a strong type of woman. The author shows with all her reality that women are not considered equal and they should stand alone. Rukiye Kebiri touched upon the types of women who are strong due to the socio-cultural environment in which they live, who know what they want, and who stand on their own feet despite having some weaknesses. Despite this, when we look at these stories, there is no 'strong type of woman' who is accepted by everyone. Kebiri, who is constantly trying to draw a strong character, has of course gone to some restrictions because of the region he lives in. As a result, reflective stories about women's rights in the country where she lives and the types of women are not present in her work. It is seen that women are forced by family and society in general. However, the class position of women in the country where they live and the impact of its reflection on the laws on women were not mentioned. While the types of women in this work

actually show the types of women influenced by the Turkish culture of the people of South Azerbaijan in a sense, the pressure on women in a social sense is not expressed literally. In fact, it reveals its existence in a completely opposite situation from this aspect. Because this study shows the attitude of the country they live in towards women and women's rights, the impact of the cultural structure of that society on people who dominate Turkish culture in South Azerbaijan, and the assimilation caused by it.

Çalışmanın yazarı “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir. / **Ethics Committee Approval:** Ethics committee approval is not required for this study.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum veya kuruluştan destek alınmamıştır. / **Funding:** No support was received from any institution or organization for this study.

Destek ve Teşekkür: Çalışmanın araştırılması ve yazımı esnasında destek veya fikirlerine başvuru olan herhangi bir kişi bulunmamaktadır. / **Support and Acknowledgments:** There is no person whose support or ideas are consulted during the research and writing of the study.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / **Declaration of Conflicting Interests:** The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.

Yazarın Notu: Bu çalışma herhangi bir bildiri veya tezden üretilmemiştir. / **Author’s Note:** This study was not produced from any report or thesis.

Katkı Oranı Beyanı: Bu makalenin tüm bölümleri tek yazar tarafından hazırlanmıştır. / **Author Contributions:** All sections of this article have been prepared by a single author.